

Socionomens yrkesroll ur olika perspektiv

redovisning av en intervjustudie

Utvärdering av socionomprogrammen
Arbetsrapport nr 1
Monica Wåglund
Högskoleverket 1999

Innehållsförteckning

BAKGRUND	4
SYFTE OCH UPPLÄGGNING AV RAPPORTEN.....	5
SOCIONOMER OM SOCIONOMER.....	6
CHEFER OCH POLITIKER OM SOCIONOMER.....	13
STUDENTER OM SOCIONOMER.....	16
KLIENTER OM SOCIONOMER.....	18
SAMMANFATTNING.....	21
REFLEXIONER KRING INTERVJURESLTATEN.....	23
GENOMFÖRANDE AV INTERVJUERNA	28
REFERENSER.....	31

Bakgrund

Högskoleverket genomför en nationell utvärdering av socionomprogrammen i Sverige. Den planeras vara klar i december 1999. Utvärderingen omfattar ett antal steg varav intervjuer med olika intressentgrupper; socionomer, studenter, klienter, chefer och politiker, är ett. Därutöver kommer en självvärdering att genomföras på respektive institution liksom en bedömning av utbildningen av externa experter.

Intervjuerna, som presenteras i denna rapport, är avsedda att fungera som grund för diskussioner på lärosätena kring målen för utbildningen. Dels målen i högskoleförordningen, dels lärosätenas egna mål.

Vi är tacksamma för alla som ställt upp och med stort intresse svarat på våra intervjufrågor.

Syfte och uppläggning av rapporten

Syftet med intervjustudien är att ge en bild av dels hur socionomers arbets-situation ser ut, dels chefers, politikers, klienters och studenters förväntningar och krav på en socionom. Urvalet av intervjupersoner är inte representativt så att det går att dra några generella slutsatser av materialet. Då rapporten grundar sig på så många som 114 intervjuer tror vi ändå att det är en relativt bred bild av socionomen som speglas.

Intervjuerna har huvudsakligen genomförts av två personer som varit projektanställda på Högskoleverket för ändamålet. Fil.kand. Malin Barnö intervjuade verksamma socionomer och fil.kand Britta Seeger intervjuade övriga grupper.

Rapporten börjar med en sammanfattning av intervjuerna. Först socionomernas intervjusvar, sedan politikers och chefers i samma avsnitt följt av studenters och klienters. Därefter följer en sammanfattning av svaren där de även applicerats i en modell för kompetens. Intervjuresultaten kommenteras utifrån dels vissa forskningsresultat, dels diskussioner som förts i den referensgrupp som Högskoleverket tillsatt inför utvärderingen av socionomprogrammen.

Sist i rapporten beskrivs intervjugruppernas sammansättning och hur intervjuerna genomförts.

Socionomer om socionomer

Arbetsområden

Att vara socionom innebär att kunna hamna inom många olika fält i samhället. En genomgång av de olika läsosätenas presentation av arbetsmarknaden ger följande bild:

Som socionom kan man komma att arbeta som socialsekreterare, fältassistent, skolkurator, familjerådgivare, personalkonsulent, assistent inom frivården eller kriminalvården, kurator i somatisk eller psykisk vård, som administratör inom äldre-, handikapp- och barnomsorg. Man kan arbeta med personalsocialt arbete i privata sektorn, inom institutioner för barn, ungdom och vård av missbrukare. Socialt utrednings- och behandlingsarbete inom kommunen, inom landstingens sjukvårds- och omsorgsverksamhet, inom kriminalvården, inom skolväsendet, inom statliga verk och inom kyrkliga och ideella organisationer. Samordning, planering och service är andra områden. Man kan arbeta på försäkringskassor och arbetsförmedlingar. Arbetet kan ligga på individ-, grupp- eller samhällsnivå.

Möjligheterna är många för en socionom och intervjuerna visar också på en varierad bild.

Varierande arbetsuppgifter

De som intervjuats i denna studie har mycket varierande arbetsuppgifter.

För *socialsekreterarnas* del gäller det att placera barn och ungdomar i fosterhem eller på institution, att försöka omvandla straff till vård, att göra en första bedömning av folk som vill ha hjälp, att tillsätta kontaktpersoner, ordna familjehem, öppenvård och andra typer av placeringar, paragraf 50-utredningar, att utreda familjer med barn under 13 år, att göra utredningar kring barn som far illa eller misstänks fara illa i hemmet, att ge råd och stöd till barnfamiljer och barn, att handlägga ärenden om ekonomiskt bistånd, att arbeta med förebyggande ungdomskriminalitet och missbruk, ungdomsarbete, bistånd, råd och stöd till ungdomar, utredning av missbrukares situation, handläggning och bedömning enligt lagen om stöd och service till funktionshandikappade, lagen om vård av unga, socialtjänstlagen, lagen om asylsökande, lagen om vård av missbruk samt att handlägga ärenden som ligger över bidragsnormen.

Kuratorerna arbetar i team med en psykolog tillsammans med husläkarmottagningar, gör bedömningar och för terapeutiska samtal med barn, ungdom

mar och familjer, gör utredning och bedömning av arbetsförmågan hos handikappade, organiserar mottagningar, bedömer psykosociala problem och finner åtgärder, möter familjer och ungdomar i kris, arbetar med anhörigkontakter till de psykiskt sjuka, har studietimmar för anhöriga till psykiskt sjuka, arbetar i team med familjer, arbetar i team på mottagning med homosexuella män, arbetar med vuxenhabilitering med funktionshandikappade ungdomar, med krisbearbetning, gör depressionsbedömningar och suicidbedömningar.

Skolkuratorerna har enskilda samtal med elever och föräldrar, arbetar med förebyggande aktiviteter, handleder lärare, omplacerar barn till andra skolor, är med på elevvårdskonferenser, arbetar ihop med speciallärare, planerar och organiserar, arbetar med sex- och samlevnadsfrågor, arbetar med frånvarorapporter, har stödsamtal, är skolans expert på sociallagstiftningen, ger råd och information i sociala frågor, bygger upp samarbete mellan olika instanser och olika personalgrupper.

I gruppen *övriga* ingår frivårdsinspektörer, behandlingsassistenter, familjehemssekreterare, en psykoterapeut på familjerådgivning, en diakonassistent samt anställda på utredningshem för barn och ungdom, stadsmissionen, Röda korset.

De arbetsuppgifter som denna heterogena grupp ägnar sig åt är: övervakning av villkorligt frigivna, medverkan vid domstolsförhandlingar, klientbesök på häkten, personutredningar till domstolar, skyddstillsyn, samtalsserier, att motivera omhändertagna personer till behandling av sitt missbruk, miljöterapi, arbete på strukturellt plan med den egna organisationens inre arbete, förebyggande socialt arbete, försök att förändra samhället, familjestödsarbete, handledning av personal i skola och barnomsorg, rekrytering av familjehem, handledning av familjer, att knyta kontakter med andra organisationer, myndigheter och instanser.

Utredning ingår för flertalet

Utredning är det arbetsmoment som nämns av de allra flesta. Man gör personutredningar, tar emot och utreder nya ärenden, gör utredningar om personers uppväxt, utreder missbrukares situation, barns situation, barn och familjers situation, utreder familjers behov, tar reda på om en utredning ska startas, utreder anmälningar och ansökningar, utreder för en behandlingsplan mm.

Samtalet är grundläggande

Samtalet är det viktigaste instrumentet för socionomer inom vilket område de än befinner sig. Man har stödsamtal, samarbetsamtal, terapeutiska samtal och bearbetande samtal. I samtalen med klienter tar man reda på vad de har för mål. Man har motiverande samtal som övervakare, man har samtalsserier om varför det blev som det blev (gäller brottslingar), man ger råd per

telefon, man intervjuar fosterhemsfamiljer inför placeringar, man har samtal med klienter som behandlar allt från drömmar och upplevelser till att bearbeta det som är svårt, man samtalar för att uppmuntra och vägleda, man har enskilda samtal med elever och föräldrar, man har orienterande samtal som man för tillsammans i team med andra professioner, man diskuterar klienter med kollegor på behandlingskonferenser.

”Utredningar är samtal”, säger en person. ”Mycket av vårt jobb handlar om att prata om saker i livet” säger en annan. Man har utredande samtal som i sig är en del av behandling, man informerar och diskuterar på skolor, man har enskilda samtal och gruppsamtal, man har studietimmar för anhöriga i form av föreläsningar och diskussioner, man tar referenser.

Samverkan med andra samhällsorgan viktigt

Socionomen fungerar ofta som spindeln i nätet, är den som känner till vilka möjligheter som finns i samhället för att få hjälp och stöd. De har ofta en helhetsbild. Många har i sitt arbete kontakt med olika organisationer i samhället som skola, socialtjänst, barnavårdscentral, daghem, kriminalvård, polis, åklagare, domstolar, familjehem, stadsdelsförvaltningar, andra kommuner mm.

Klientkontakten är viktigast

På frågan vad som är viktigast för en socionom svarar det stora flertalet att det är att ha bra klientkontakt. Man ska vara mjuk i kontakterna och ha mycket förståelse men ändå kunna sätta gränser och säga nej, vara rak. Man ska vara respektfull och ödmjuk inför människor man möter och vara utan förutfattade meningar, kunna möta människorna där de är. Det gäller att kunna lyssna och läsa mellan raderna. Samtalsmetodiken är alltså grundläggande liksom att vara nyfiken, engagerad och genuint intresserad. I samtalsmetodiken lägger man också att kunna se saker ur olika perspektiv och även vara beredd att ändra sig.

En socionom måste ha självkänedom

Grundläggande för att kunna vara verksam som socionom är att man har en god självkänedom, att man vågar tro på sig själv hävdar många. Eller som en intervjuperson uttryckte det: ”man måste ha sitt eget skelett upphängt i skåpet”. Man måste också våga vara osäker. En kurator uttrycker det som att ”man kommer inte längre med sina patienter än med sig själv”. Andra uttryck för detta är att man måste vara i balans, att man kan se sina egna begränsningar, att man har nått en personlig mognad. En kvinna uttrycker det som ”I det hela är det nästan viktigast att veta var man har sig själv”.

Det är vanligare att kvinnor än män tar fram någon aspekt på självkänedom. Någon säger att det förekommer att studenter börjar på socionombildningen för att därmed få tillfälle att bearbeta och lösa sina egna problem och menar att detta är förödande.

Det är viktigt att vara professionell

Många nämner att man ska vara professionell. Med detta avses att man ska kunna engagera sig i sina klienter eller patienter men att engagemanget ändå inte ska vara sådant att man inte kan koppla av det på sin fritid. Som någon uttrycker det så ska man ...”kunna gå in och ut ur ärenden”.

En socionom ska ha kunskaper om samhället och dess lagar

Som socionom sitter man som ”spindeln i nätet” och måste ha goda kunskaper om hur samhället fungerar. Socionomen ska ha ett helhetsperspektiv på klientens problem. Man måste ha bred kunskap om vilka olika instanser som finns och hur allt är organiserat, vilka ”kringresurser” som finns. Det är också viktigt att kunna samarbeta med olika instanser i samhället. En fördel, säger några, är att ha erfarenhet från andra yrken. Det gäller alltså att veta var man kan ta reda på saker i samhället och vad man kan erbjuda klienterna. Många tar också upp frågan om att knyta kontakter och skapa ett bra nätverk, kontaktnät och hålla det levande.

Kunskaperna om samhället i stort måste kopplas till lagstiftningen. Det måste finnas aktuell kunskap om lagar och bestämmelser. Man måste också vara den som kan förklara lagen, ”...ha fingertoppskänsla för att ta reda på vad folk vill och behöver för att sedan koppla ihop det med lagstiftningen”.

Att skriva är viktigt

Ganska många av de intervjuade nämner att språket är viktigt. Att ha god språklig förmåga och inte minst att kunna formulera sig i skrift. Att man kan formulera sig enkelt och klart och att man kan sälla information. Att kunna skriva bra, säger någon, ”...det innebär att kunna motivera, hitta kärnpunkten, kunna förklara och motivera sina beslut. Språket är viktigt. Att kunna både vara byråkratisk i sitt språk och kunna kliva av och vara saklig och tydlig gentemot klienter”.

Flera av de intervjuade säger att skrivandet hör till det roliga i jobbet, ”...att få ned sanningen på papperet”. Andra menar att skrivandet och dokumenterandet tar för mycket tid.

Det roligaste är möten med människor

För de flesta av de tillfrågade är mötena med klienter och patienter det roliga. Det kan vara att träffa väldigt många olika människor, att kontakterna blir långvariga eller när man känner att man får kontakt, att möta så skilda personligheter, människotyper och människöden. Att få höra och lyssna vad folk varit med om.

Många nämner också som positivt de möten som sker när man arbetar i team med andra yrkesgrupper, när man möter personer på andra myndighe-

ter eller när man arbetar i team med en kollega. Det är tryggt att vara två, det är roligt, det är bra.

Det är roligt när man ser resultat

Roligt är när man ser resultat av arbetet, när det går bra för klienter, när man ser folk växa. Det är roligt när man känner att man kan hjälpa, när klienten kommer in i en förändringsprocess, när man ser en långsam förbättring, att se att patienter kan leva ett normalt liv, att kunna påverka någons framtid. Ibland hör gamla klienter av sig och säger att det gått bra för dem, det känns roligt. Det är roligt att se att det man själv föreslagit fungerar.

Arbetet är utmanande och spännande

Roligt och stimulerande i socionomernas arbete är omväxlingen. Alla dagar är olika och många vet inte hur dagen kommer att bli. Man är öppen för att allt kan hända. Man vet aldrig hur ett fall ska sluta, det finns ingen mall. Det händer mycket och dagen blir en utmaning.

Svårigheter handlar ofta om att förhålla sig

Svårigheter som nämns handlar ofta om känslor och om hur man ska förhålla sig i vissa situationer. Exempel som tas upp är att det är svårt att möta människor som mår dåligt och där det föreligger risk för självmord, när det finns tung problematik i familjer, när barn har det svårt och det inte sker några förändringar, att träffa dem som har ett helvete i livet, när man ska skilja föräldrar från sina barn, när man har våld omkring sig. Flera nämner att det är svårt att arbeta med psykiskt sjuka människor.

Andra svårigheter kan vara att härbärgera all ångest och missnöje från många, att upprätthålla engagemanget en längre tid och att inte få någon feedback. Svårt också att stå emot alla krav och när folk vill utnyttja systemet. Det kan också vara svårt ibland att hitta något positivt hos alla människor.

Svårigheter finns på sakplanet

En del svårigheter som nämns ligger på sakplanet som t.ex. inledande bedömningar och val av behandlingsinsats. Det kan handla om att hitta rätt familj för ett barn, barnavårdsbedömningar, att göra ett omhändertagande, att göra bedömningar av barn, att inte styra för mycket i inledande möten, att föreslå domar, att hitta rätt instans. Det kan också vara svårt att hålla alla lagar á jour liksom att dokumentera.

Svårigheter kan orsakas av omgivningsfaktorer

Svårigheter kan bero på omgivande faktorer som finns antingen i den egna organisationen eller i världen utanför. Några nämner svårigheten att få respekt utanför socialtjänsten, att man står lågt i den samhällsliga hierarkin

jämfört med andra yrkesgrupper, att man kan känna sig maktlös. Det kan också handla om andra människors okunskap om helhetssynen eller att en politiskt nämnd avslår ett beslut som man själv anser är väl underbyggt. Det kan vara svårt att förankra arbetet ute på fältet, t.ex. att få skolor och daghem att göra anmälningar när barn far illa.

Det kan vara svårt med rutiner och organisationen inom förvaltningen. Att organisationen är trög, att man har dåliga och otydliga chefer, att cheferna inte sätter sig in i vad man gör eller att man har för många mellanchefer. Andra svårigheter som tas upp är när ekonomin är dålig och när det är konflikter i personalgruppen och att arbetsbelastningen är för hög.

Utbildningen förberedde inte för "verkligheten"

Två tredjedelar av intervjupersonerna anser att de var oförberedda på det som mötte dem när de kom från utbildningen ut i arbetslivet. Kvinnor i högre grad än män. Någon hade inte trott att det skulle vara så krångligt, trodde att det skulle vara mer okomplicerat. Andra åter var inte beredda på att möta klienter eller människor i kris och var oförberedda på att utsättas för så mycket känslor och på den psykiska tröttheten och utmattningen och en trodde det skulle finnas större möjligheter att verkligen ha en större kvalitet på arbetet. Värderingarna som man lärde sig på utbildningen stämmer inte med kommunens och statens anser en annan.

Utbildningen handlade mer om stora drag men gav ingen hjälp till det praktiska arbetet, säger några, man lärde sig inget om handläggning, utredningsmetodik och det administrativa. Andra säger att utbildningen mest var inriktad på socialarbete, men att det inte är så i verkligheten. En av de intervjuade säger dock "vi är nog mer kompetenta än vad jag trodde".

Praktiken var värdefull

Många tar i intervjun spontant upp praktiken och anser den värdefull, genom den kom man i kontakt med verkligheten. Någon uttrycker att utan den skulle man vara hjälplös och en annan att det var den man lärde sig mest på.

De flesta känner sig säkra i yrkesrollen

Det stora flertalet av de tillfrågade säger att de känner sig säkra i arbetet. Många uttrycker att de alltid är säkra, relativt många preciserar det till samtalssituationer. Andra speciella situationer som tas upp är då man gör personutredningar, i mötena, så fort man kan kommunicera, när man känner igen sig, i klientrelationer mm.

Alla är osäkra i vissa situationer

Trots att det stora flertalet känner sig säkra i arbetet är det endast en som på en direkt fråga när man känner sig osäker svarat aldrig. Vanligaste känslan

till osäkerhet är hotsituationer. Osäkra känner sig också många då de hamnar inför aggressiva personer som får vredesutbrott.

Andra källor till osäkerhet är då man ska ta beslut. Man kan vara osäker på om det är rätt beslut, om man verkligen fått fram rätt underlag. Flera nämner också att man kan känna sig osäker då det är oklart vilken roll man egentligen har i sammanhanget. Missbruk och psykiska sjukdomar kan också ge osäkerhetskänslor liksom om man inte har hunnit förbereda sig ordentligt för det man ska göra.

Även den egna personalgruppen kan ge osäkerhetskänslor. Man känner att man blir granskad och bedömd av dem och är beroende av ett gott samspel med dem. Det känns osäkert om man inte får stöd av kollegerna.

Socionomer har låg status

Om jag vetat att jag skulle ha så låg status skulle jag aldrig blivit socionom säger en kurator i primärvården. Flera anser att statusen för socionomer är dålig, att man hierarkiskt ligger lägre än andra. Men meningarna är dock delade. En del anser att de har bra status och också att den förbättrats i och med forskningsanknytningen.

Nedskärningar och brist på kompetenstillförsel hot mot kvaliteten

Många ser besparingar som ett hot mot kvaliteten i deras arbete. Dels finns det sämre möjligheter till utbildning, dels sker det neddragningar som gör arbetsbelastningen för stor.

Kuratorer behövs inom sjukvården

Kuratorerna kan ha svårt att få gehör för behovet av deras insatser i vården, tycker att de ständigt behöver motivera sin existens. En svarande uttrycker att man erbjuder kuratorstimmar till psykologen vilket hon finner fel då psykologen inte kan lagstiftningen och samhället mm. En annan uttrycker: "Medicinen för de HIV-positiva har inte tagit bort de psykosociala problemen runt sjukdomen, vilket vissa tycks tro".

Chefer och politiker om socionomer

De intervjuade cheferna representerar socialtjänst, kommunalar, sjukhus, frivilligorganisationer och frivård. Politikerna är borgarråd samt ordförande och ledamöter i socialnämnder och socialutskott.

En socionom ska ha kunskaper om samhället och dess lagar

Det är viktigt att en socionom har kunskap om det socialrättsliga arbetsfältet och om hur samhället fungerar. Man måste veta vilka möjligheter och resurser som finns i samhället liksom att veta "...hur folk har det överlag". Man ska veta hur samhället fungerar för att klara rent praktiska saker. Men det är också viktigt, säger någon, att känna till allmänhetens värderingar. "Lagar och förordningar är det riksdagen som beslutar om men samtidigt är det ett tryck från allmänheten som får människor att ändra värderingar och uppfattningar -såna saker är viktiga att pejla in".

Respekt för och kunskap om människor är grundläggande

Det är viktigt att man har respekt för den enskilda individen, för medmänniskan och för det yrke man har och att denna respekt kan balanseras mot lagkunskapen och de ekonomiska kraven "...så att det inte blir teknik" som en av cheferna uttrycker det. Man måste veta hur människor fungerar. Det är framförallt politiker som uttrycker detta. De talar om respektfullhet, respekt för människors integritet och viken av att man behandlar alla människor lika.

Flexibilitet, förändringsbenägenhet och kreativitet är viktiga egenskaper

Som socionom måste man ha fantasi och kunna se möjligheter och dessutom kunna utnyttja dem, våga ta initiativ. En chef uttrycker det som att "...man ska vara extremt utvecklingsinriktad, söka nya lösningar, pröva nya saker. Inte se så mycket begränsningar utan tvärtom se vilka möjligheter vi har". Man ska ha en grundläggande vilja att försöka hitta lösningar på problem, kunna improvisera.

En socionom ska ha social förmåga och vara empatisk

Som socionom måste man kunna ta i konflikter, kunna lyssna och orka bära människors ångest och sorg. Det gäller att ha inlevelseförmåga och att sam-

tidigt kunna hålla distans, att se problemen klart och inte engagera sig för mycket utan kunna lämna det när man går hem. Man måste kunna bemöta människor på ett bra sätt speciellt med tanke på att socionomen ofta har en maktposition i förhållande till den hjälpsökande.

Chefer

Klienter, politiker, chefer kan ha samma uppfattning om vad som är ett gott resultat

Det finns enligt de tillfrågade cheferna inget inbyggt motsatsförhållande mellan olika gruppers uppfattning om ett gott resultat.

Rollkonflikt mellan att vara samhällets och klientens representant

Flera socialchefer pekar på framförallt socialsekreterares rollkonflikt. Solidariteten med klienten är stark, men samtidigt är man som socialsekreterare anställd av en myndighet i en lagreglerad verksamhet och måste följa lagarna.

Den nya socialtjänstlagen har inte påverkat socionomers arbete

Den allmänna uppfattningen tycks vara att den nya socialtjänstlagen inte har påverkat socionomernas arbete. Möjligen att det kan vara lite omständligare att få hela det gamla socialbidraget.

Göra rätt saker i rätt tid är god kvalitet

På frågan om vad som är god kvalitet i socionomers arbete är svaren högst disparata. Att man gör rätt saker och i rätt tid är något som flera tar upp. Övriga uppfattningar är: att klienten upplever respekt och delaktighet, att man jobbar med uppsatta mål, att man informerar klienten om dennes rättigheter, att man tonar ner sig själv, när både klient, tjänstemän och omgivning är nöjda, när man bistår med kvalificerade insatser och att man är tillgänglig.

Kvalitet mäts genom frågor till klienter

Kvalitetsmätning är något som tycks ligga i sin linda. Den enda typ av kvalitetsmätning som framkommer att man gör är att man frågar klienterna om hur de uppfattar kvaliteten. Någon påpekar risken med att den som fått ett beslut som gått honom emot bedömer själva bemötandet som dåligt.

Att lösa problem inom den ekonomiska ramen är gott resultat

Ett gott resultat har man uppnått om hjälpbehovet minskar, om problemen löser sig, om en persons sociala situation påverkats så att den blivit positivare

eller om man uppnår fastställda mål. Framförallt om det sker utan att de ekonomiska ramarna spräcks.

Studenter om socionomer

Statusen är låg

De intervjuade studenterna är överens om att socionomers status i samhället är låg, till och med katastrofal. Anledningen sägs vara bl.a. att det är en bred utbildning, att den därmed är diffus och ger många områden att arbeta inom. Det som framförallt visar att statusen är låg är att det är dålig lön.

Socionomer har en myndighetsfunktion

Att man som socionom har en myndighetsfunktion är relativt samstämmigt. Men det är inte den enda rollen. En student uttrycker att man som socionom finns mitt emellan individen och samhället. Man har alltså också en roll att hjälpa, vara rådgivande, gärna ge hjälp till självhjälp.

Förståelse och respekt för människor är grundläggande

Att ha empati är viktigt för en socionom och samtidigt ha en respekt för människor oavsett deras handlingar, "...människokärlek på nåt sätt".

Självständighet och självinsikt är goda egenskaper hos en socionom

Man måste som socionom vara självständig, ha individuellt ansvar även i samverkanssituationer, vara självmedveten, "ha råg i ryggen, våga stå för det man tror på". Att ha självinsikt kan bl.a. innebära att man inser att klienten kanske får bättre hjälp hos någon annan och då ha möjlighet att slussa vidare.

Bredd av kunskaper och egenskaper

Man ska vilja hjälpa, vara intresserad och även tycka att det är roligt att ha med folk att göra. I övrigt framkommer att man ska kunna skilja på privatliv och yrkesliv, vara professionell byråkrat, kunna sätta in det sociala arbetet i ett större sammanhang, vara kreativ, öppensinnad, ha förståelse för människors utsatthet, kunna lyssna och kommunicera, vara stresstålig och ha kunskaper inom bl.a. juridik och psykologi.

Man ska vara "lydig"

Det som efterfrågas på arbetsmarknaden är samhällsansvar, lojalitet med ledningen - man ska göra det man blir tillsagd och inte mer uttalar en student. En annan säger "Det kan ju blir rätt dyrt med anställda som är samhällsengagerade och har råg i ryggen, som kanske bråkar." Någon uppfattar

att man inte ska ta för mycket initiativ, åtminstone inte sådana som inte håller sig inom de ekonomiska ramarna.

En nöjd klient är god kvalitet i arbetet

När individen kan säga att hon fått den hjälp hon behöver, när hon tycker att det är bra, det är god kvalitet. God kvalitet är när individen är tillfredsställd, när brukarna är nöjda.

Man gör som man alltid gjort

Det är inte självklart att man omprövar vare sig det man gör eller hur man gör det. det är lätt att man faller in i ett fastställt mönster, att fastna i ett sätt att arbeta. "Man faller nog in i sättet att jobba som finns på arbetsplatsen av ren självbevarelsedrift", uttrycker en student.

Politiska beslut påverkar arbetet

Alla är överens om att politiska beslut påverkar socionomers arbete. Annat som man anser påverkar är forskningen inom området och det som händer i samhället.

Utbildningen ger en bra grund

Utbildningen har gett kunskaper och färdigheter för att "möta verkligheten". Man har fått en bra bas att stå på även om det finns mycket kvar att lära. Någonstans har jag fått lära mig möta verkligheten "utan att kunna flyga", som en student uttrycker det.

Praktiken och bredden i utbildningen är bra

Utbildningen har gett en bredd och gett intresse för att ta reda på mer, den har varit mångfacetterad. Praktiken är en bra del av utbildningen.

Klienter om socionomer

I detta arbete har begreppet klient använts. Begreppet är inte okontroversiellt. Ingela Kähl för i sin avhandling en diskussion om begreppet och väljer att själv inte använda det. Hon menar att begreppet klient har fått "negativa kannotationer" och väljer bort begreppet för att inte reproducera en speciell "klientsyn". Flera av de intervjuade klienterna har dock uttryckt att de inte har något emot att de benämns klienter.

Hälften av klienterna har kontakt med socialtjänsten p.g.a. missbruk och/eller kriminalitet. Några har psykiska problem och några har haft kontakt med socialtjänsten p.g.a. familjetvister. Andra representanter för klienter är handikappade och personer som haft kontakt med sjukhuskuratorer i samband med sjukdom.

Några av klienterna har erfarenhet av socialtjänsten sedan barndomen/ungdomen. För de flesta finns missbruk och i vissa fall kriminalitet med i bilden. Vissa har kommit i kontakt med socialtjänsten p.g.a. ekonomiska bekymmer och några genom missbruk i vuxen ålder.

Då var kontakten med socialvården bra...

Flera av de intervjuade konstaterar att de var positiva till de första mötena med socialtjänsten vare sig dessa ägde rum i barndomen eller senare i livet. En berättar att hon var tretton år och blev erbjuden 500 kronor i veckan för att gå i skolan. Socialsekreterarna var trevliga, de hade tid. Nu däremot är det katastrof och "...jag har velat anmäla dem för Europadomstol". En annan behövde på 80-talet hjälp med skulder på huset och fick både hjälp och bra kontakt. "Nu är det värre". En kvinna har minnen av det stora förtroendet hon hade för socialassistenterna när hon som barn blev omhändertagen p.g.a. föräldrarnas missbruk. Nu däremot är hon framförallt trött på att flera gången ha fått byta handläggare.

"I början var det bra, men nu får jag bara rekvisitioner" säger en klient.

Vissa socialsekreterare är bra andra är dåliga

En klient uttrycker hur olika det kan vara mellan olika socialsekreterare, vissa är bra och andra är dåliga. Hon menar att förklaringen kan vara att många "blivit blåsta" så mycket att det inte orkar ta in mer, att de skärmar av sig och har svårt att tro på klienterna. En annan uttrycker att "de är sällan mänskliga" och förklarar det med att de är överbelastade. Andra beskriver

hur de vid vissa tillfällen haft mycket god kontakt med socialsekreterare och vid andra inte.

Hon kunde inte strukturera problemen utan förvärrade situationen säger en man som haft kontakt med en socialsekreterare i samband med en vårdnadstvist. Han anser att hon hade bristande kompetens för sin uppgift och att hon dessutom var fördomsfull.

Sjukhuskuratorer fungerar som bollplank och hjälp med praktiska saker

Sjukhuskuratorerna har fungerat väl för samtliga intervjuade. En säger att "...kuratorn har hejat på mig, hon har fått mig att komma med svaren. Hon kan plocka fram något som jag sagt kanske en månad tidigare och få en att inse saker - att det inte är mitt fel". En annan uttrycker att det fungerat otroligt bra och att kuratorn lyssnar och leder en fram till de rätta svaren. Kuratorn fungerar både som bollplank och ger hjälp med praktiska saker.

Respekten är viktig

En klient som haft mångårig kontakt tyckte inte hon fick den hjälp hon behövde när hon kom ut från fängelse, anser att socialsekreterarna var nonchalanta och ointresserade. "När det gäller socialsekreterare så måste jag säga det rakt ut att de är sällan mänskliga. Men det är klart, de är också överbelastade. De spelar högt, sitter däruppe i himlen och ser ner på oss så att man måste be om saker" säger en klient som haft kontakt sen -80 talet. En klient som missbrukar och har avtjänat fängelsestraff anser dock att det finns en ömsesidig respekt mellan honom och socialsekreteraren, "...man behöver inte ens höja rösten".

En av dem med mångårig kontakt med socialvården menar att många socialsekreterare ser ner på en familj som missbrukar, vilket hon anser är helt fel om man har ett sådant jobb.

Att lyssna är viktigt

Många tar fram förmågan att lyssna som en viktig egenskap för en socio-nom. Och att också respektera det som klienten säger. "Att lyssna och kunna ta tag i de bitar som man är ute efter", som en klient uttrycker det. Lyssnandet skall vara aktivt så att personen i fråga också kommer ihåg vad som sagts. Det gäller också att inte dra förhastade slutsatser av det man hör.

Alla individer har olika behov

"Man kan inte begära att de ska engagera sig personligt i alla, men man måste se att individer har olika behov. ...Det gäller för socialsekreteraren att förstå att man är människa, det kan bli ett och annat återfall, men en alkoholist vill inte suppa ner sig", säger en person med alkoholbesvär. "De måste agera efter situationen, inte efter lagen", säger en annan.

Socialekreterare måste ha sakkunskap

Det måste finnas sakkunskap om området. Detta har framkommit från alla olika grupper av intervjuade klienter. Det kan gälla missbruk, umgängesrätt och kunskap om handikapp. I flera fall anser man att denna kunskap saknas.

Att få ett människovärdigt liv är ett bra resultat

Det är bra om man kan lita på varandra och att man "...slipper känna sig som något en hund har släpat in", svarar en person på frågan om vad som är ett bra resultat av samarbete med en socionom. Att man kan få ett människovärdigt liv säger en annan. Att inte bli behandlad som en sjuk människa eller idiot, att det leder till att man kan stå på egna ben, om jag får det jag tycker och tänker, att gå därifrån rakare, att man kan lösa sina problem av egen kraft, att inte behöva känna sig som en belastning, när det går framåt - när man kommer någon vart, är andra svar.

Socionomer måste lära sig mer om olika kulturer

"Det första en socialekreterare som ska arbeta med invandrare måste lära sig är olika kulturer", säger en intervjuad invandrare. "Det blir problem och kulturkrockar när man inte förstår varandra. Det blir ofta problem när mina landsmän kommer hit och möter vackra svenska tjejer. Jag vet vad det betyder om en man bjuder mig på kaffe men det gör inte alltid en svensk tjej. Tackar jag ja så har jag också tackat ja till någonting mer. En man eller kille från mitt land tror att kvinnan som tackar ja till hans inbjudan tackar ja till honom. Socialekreterare borde jobba mer med invandrarföreningar för bättre förståelse, nu är svenskar och vi ganska lika men t ex muslimer skiljer sig ganska mycket. När man inte vet något om hur människor från andra länder tänker är det lätt att reducera dem till 'jävla invandrare'".

"Tjänstemannaattityden är ett problem", säger hon vidare. Man får en känsla av att de hellre säger nej än att de försöker hitta en lösning. En sak som förstärker känslan av otillgänglighet är att allt är låst på socialen - man känner sig som i ett fängelse. Det kanske är för lätt att kritisera socialekreterare, den lågkonjunktur vi har gör att de får fler kunder. Socialekreterarna blir väl trötta och orkar till slut inte lyssna. De blir kanske otrevliga fast de inte vill vara det."

Jag har alltid undrat hur de löser sina interkulturella konflikter på socialtjänsten säger en invandrare vidare. De har aldrig hört av sig till oss. Polisen gör det däremot - de ringer och frågar om råd i vissa fall. Vi skulle starta ett projekt för våra landsmän med alkoholproblem. Jag vet att det finns många. Vi skickade ett brev till kommunerna i Stockholm där vi erbjöd ett samarbete som exempelvis skulle innebära behandlingsarbete. Vi fick endast ett svar!

Sammanfattning

Utredningar och behandlingssamtal är de största arbetsuppgifterna för socionomerna. För att göra en utredning krävs det många samtal med olika parter för att kunna få fram den information de behöver. Samtalen är således viktiga för socionomen. Att dokumentera och skriva tillhör det som många inte hinner med men som de anser vara viktigt för rättssäkerheten.

Att socionomen står för den samhällsvetenskapliga helhetssynen är de intervjuade socionomerna överens om. Socionomen ska kunna se hur samhället i stort påverkar en individ och en familj, kunna se i olika perspektiv och förmedla det till omgivningen.

Det som de allra flesta socionomerna sa i intervjuerna är att man som socionom måste vara klar med sig själv. Det får absolut inte vara socionomens motiv och behov som styr arbetet med klienten. Man anser att skolan ska ta ett större ansvar och stänga av elever som är direkt olämpliga för socionomyrket. Att skolan kan hjälpa studenterna att öka sin självkänedom anser flertalet, men om detta ska ske med egen terapi eller på annat sätt är meningarna delade om.

Socionomerna ser hos sig själva den svagheten att de inte kan sätta gränser mot sig själva. Detta är också något som flera bland de andra intervjugrupperna tog fram.

De menar vidare att utbildningen skulle förmedla stolthet över yrket och en identitet. Nu förmedlas i stället ofta en negativ bild av socialsekreteraryrket. De säger det också mot bakgrunden att det är svårt för en socionom att veta vad hon är bra på eftersom utbildningen är generell.

Samtliga grupper som intervjuats talar om egenskaper som empati, lyhördhet, självkänedom, erfarenhet och förmåga att lyssna som nödvändiga för socionomen. Som nödvändiga kunskaper tar alla grupper upp kunskaper om samhället, lagstiftningen och förmågan att uttrycka sig i tal och skrift. Man kan notera en skillnad mellan intervjuade chefer och politiker och cheferna trycker mer på kunskaper och politikerna mer om egenskaper. För klienterna märker man att de trycker mer på egenskaper än på kunskaper.

Studenterna hoppas kunna göra mycket gott i sitt framtida arbete men ser begränsningar i form av lagar, jantelagar och annat. De yrkesverksamma känner sig oftast trygga i sina yrkesroller och anser att de har ett fantastiskt yrke och ser som sin belöning när de kan hjälpa människor till självständighet eller på annat sätt bli lyfta ur en problemsituation. Klienterna har många

gångar en kritisk syn på socionomerna och anser att de är för lydiga mot lagen och mot chefer.

Kompetensprofil för socionomer

Begreppet kompetens

Sin kunskap bär man alltid med sig. Om man är kompetent eller ej beror på i vilken situation man befinner sig. Detta är den grundläggande skillnaden mellan dessa begrepp. Däremot är det så att kunskap är kärnan i individens kompetens. Man brukar också säga att kompetens är ett dynamiskt begrepp och menar då att kompetensen hos en individ kontinuerligt utvecklas och förändras. Kompetensen är svår att mäta, den måste snarare beskrivas i kvalitativa termer.

Individens kompetens i relation till vissa arbetsuppgifter kan beskrivas som en modell där flera dimensioner ingår.

Yrkesteknisk dimension

Här ingår de grundläggande kunskaper och färdigheter som krävs för den aktuella verksamheten.

Personlig dimension

Här ingår sådant som förhållningssätt, värderingar, ansvar, kreativitet m.m.

Social dimension

Med denna dimension avses bl.a. förmågan till lagarbete och sociala kontakter.

Strategisk dimension

I detta begrepp ingår att ha kännedom om mål och inriktning och att se kopplingen till den aktuella verksamheten, vilket i sig innebär att man förstår den egna organisationen.

Funktionell dimension

Denna dimension är en integration av de övriga fyra. Den innebär att kunna handla professionellt, att kunna lösa problem i en konkret situation.

Socionomens kompetensprofil

Nedan följer en beskrivning av en kompetensprofil för en socionom utifrån det samlade material som kommit fram genom intervjuerna. Det som framkommit i intervjuerna har sorterats in under de olika dimensionerna i en kompetensprofil. Även om tyngdpunkten kan ligga lite olika hos de olika grupperna finns alla aspekter av kompetensprofilen med hos samtliga intervjuade grupper.

Yrkesteknisk dimension

- kunskap om samhället och dess lagar, system och regler
- ekonomi
- det sociala skydds nätet
- aktuell sakkunskap
- de senaste teorierna i socialt arbete
- de senaste arbetsmetoderna
- utredningsarbete
- samtalsmetodik
- mötesteknik
- krishantering
- psykosocialt arbete
- terapeutisk kunskap
- psykologiska processer
- systemteorier
- barnpsykologi
- psykiska sjukdomar

Personlig dimension

- diplomatisk
- empatisk
- nyfiken
- humanistisk
- fantasifull
- lyhörd
- ödmjuk
- rak
- mjuk i kontakter
- ha självkänedom
- kunna visa tillit
- tro på sig själv
- kunna lyssna
- dynamisk
- förtroendeskapande
- positiv människosyn
- optimistisk
- stresstålig
- ärlig
- tålmodig
- drivande
- se sina begränsningar
- klarsynt
- realistisk
- engagerad
- god yrkesetik
- inlevelseförmåga
- lugn

Social dimension

- bemöta människor respektfullt
- samarbetsförmåga
- våga närma sig människor
- kunna ta konflikter i personalgruppen
- kunna kommunicera

Strategisk dimension

- ha en tydlig bild av varför man arbetar med det man gör
- helhetssyn
- sälla information
- känna till regelverket
- veta vilka ramar man ska hålla sig inom
- förstå vad man håller på med
- hänga med i samhällsutvecklingen

Funktionell dimension

- vetenskapligt förhållningssätt
- tydlig om att man är en myndighetsperson
- tänka i andra banor
- sätta gränser
- vara medveten om vad man sätter igång
- tänka strukturellt
- ha arbetsmetoder
- språket i tal och skrift
- snabbt kunna fatta beslut

- bred kunskap om vilka instanser som finns
  - tydlig
  - professionell
  - koppla ihop folks behov med lagstiftningen
  - förstärka det positiva hos folk
  - kunna myndighetsutövningen
  - vilja förändra
- kunna förmedla information
  - kunna bena upp problem
  - vara realistisk
  - kunna sätta gränser
  - bredd i kunnandet
  - se sammanhangen
  - ta till sig ny kunskap och kunna omvärdera
  - lösa problem

Reflexioner kring intervjuresultaten

Av sammanställningen av svaren kan man få uppfattningen att det som de olika grupperna ger uttryck för är entydigt och enkelt. Så är det förstås inte utan det som tas fram i rapporten är sammanfattningar av många gånger långa och intressanta beskrivningar.

Utvärdering av socionomers arbete

En referensgrupp har följt arbetet med intervjuerna och fört diskussioner i anslutning till resultaten. I samband med en diskussion om uppföljning och utvärdering togs metodfrågor upp. Hur väljer socionomerna arbetsmetod? Väljer de sakligt baserade metoder? Man konstaterade att det numera kan bli så att klienter överklagar beslut och att det då är viktigt att ha sakligt baserade utredningar.

De intervjuade socionomerna är överlag starkt engagerade i sina klienter. Detta är naturligtvis bra, eller till och med en förutsättning i "människonära" arbeten som deras. Det finns dock en baksida som bland andra Karin Tengvald, forskningschef vid CUS, Socialstyrelsen, visar på. I ett anförande (1995) som behandlar temat utvärdering och kvalitetssäkring tar hon upp frågan om behovet av resultatorienterad kunskapsutveckling i socialt arbete. Hon pekar på socialarbetares stora personliga engagemang i sina klienter, i att ge dem bästa möjliga stöd. Men, säger hon

"...har detta sätt att arbeta bidragit till att vi idag i stort sett saknar systematisk information om vad socialarbetarna som yrkeskår kan uppnå med sitt arbete med olika grupper av klienter och brukare."

Hennes budskap är

"...att man inom praktiken bör söka belysa frågan om vilket värde de sociala insatserna har, i första hand för klienter och brukare, men även för deras närstående och för samhället i stort."

Detta budskap stöds av Rasmussen (1986) som saknar en teori om vad socialarbetare gör med människors liv. Man kan säga att det handlar om en ytterligare professionalisering av socionomers arbete.

Professionalisering av yrkesrollen

Referensgruppen kommenterade att det är ett problem för socionomer att de inte befinner sig i en professionell organisation. Deras chefer, sade man, är administratörer och som sådana har de ofta en instrumentell hållning. Detta innebär att deras arbete går ut på att skapa goda handläggningsrutiner för att få ett optimalt ärendeflöde. Det finns därför en risk att socionomerna uppfattas som en grupp som ska göra det andra har bestämt.

Ordet professionell används av de intervjuade och då ofta i betydelsen att man ska kunna skilja på arbete och fritid, inte ta med sig arbetet hem. Att vara professionell har enligt professionsforskare lite annan betydelse. Inga Hellberg (1991), framträdande professionsforskare, har en definition på profession:

”Professioner är de yrkesgrupper som genom ett organiserat strävande tillåts institutionalisera ett kunskaps- och yrkesmonopol.” (s 16)

Hon ställer vidare frågan av vilka skäl yrkesgrupper försöker monopolisera kunskaper och positioner på arbetsmarknaden. Hon anför att professionsforskarnas svar varit motiv som status, prestige, makt och materiella belöningar. Hellberg ifrågasätter inte dessa motiv men lägger också till professionernas anspråk på diskretion, åtskildhet, i yrkesutövningen. Hon menar med detta, krav på arbetsuppgifter som inte kan rutiniseras eller automatiseras. Diskretionskravet i en yrkesutövning, säger hon, innebär frihet att besluta och handla utan någon annan kontroll än det egna omdömet.

Många av de intervjuade socionomerna har lyft fram just hur fritt från rutiner deras arbete är, att man aldrig vet vad en dag kan innebära.

”Professionernas kunskapsbas, deras egenkontrollerade kompetens, är grunden för den professionellas anspråk på att vara de som på eget omdöme, fritt från andras bedömning och kontroll skall fatta beslut.” (ibid s 19)

Jenner (1991) skriver i en rapport om socialarbetare

”...det som bl.a. utmärker professionellt arbete är att utgångspunkten i allmänhet är ett medvetet skapande av relationen (till skillnad från amatöristisk verksamhet, då utgångspunkten ofta är en spontan kontakt och naturlig gemenskap)” .(s 79)

Detta stämmer i hög grad in på gruppen socionomen.

Susanne Björkdahl Odell tar i sin avhandling om socialarbetare upp frågan om professioner. Hon utgår från Hellbergs definition av profession och även semiprofession, där man som semiprofessionell inte har lika stor självständighet som en professionell. Björkdahl Odell kommer fram till att socialarbetare är semiprofessionella då de är inordnade i ett byråkratiskt system som kontrolleras både politiskt och administrativt.

Frågan ställs av Ingela Kahl om det är önskvärt ur ett demokratiperspektiv att socialarbetarna professionaliseras. Hon kallar det en paradox, genom att avståndet genom professionalisering ökar, inte bara till andra kollegiala grupper utan även till de människor som de professionella inom socialtjänsten skall bistå. Kahl avslutar diskussionen med att säga att en professionalisering av socialarbetaryrket kan vara både positivt och negativt i förhållande till socialtjänstens sökande.

”En maktskillnad kommer alltid att finnas mellan de berörda, men till viss del handlar det om vilken människosyn som genomsyrar det sociala arbetet och hur undervisningen på socialhögskolorna är upplagd.”
(Kahl s 26)

Kvalitet i arbetet

Bengt Eriksson (1998) hävdar i en uppsats vikten av att utveckla kvalitetsbegreppet, speciellt i en tid av ökande behov och krympande resurser. Han för en diskussion om begreppet tjänstekvalitet och menar att de olika sätten att definiera begreppet kvalitet i den nya tjänsteforskningen kan komma socialt arbete till del.

Kvalitet i arbetet är bl.a. att engagera sig i klinten. Risker finns dock för alltför stort engagemang vilket också såväl socionomer som klienter tar upp. Jenner (1991) skriver om engagemanget

”Det gäller att utanför sitt eget perspektiv och - så långt det är möjligt - se världen med klientens ögon. Men detta innebär också en förmåga att sätta gränser för sin inlevelse, så att man inte ”drunknar” eller ”går upp” i den andras värld.” (s 84)

Kommunikationens betydelse

Utredning av olika slag är det arbetsmoment som nämns av de flesta socionomerna i intervjuerna. Många nämner också att språket är viktigt. Inte minst att kunna formulera sig i skrift eftersom allt utredningsarbete skall dokumenteras.

Referensgruppen uttryckte förvåning över att de intervjuade socionomerna tyckte att det var roligt med skrivandet. En fundering som kom fram var om detta kunde vara ett tecken på utbrändhet, att man vill distansera sig från klienterna. Man påpekade också att det nu enligt den nya socialtjänstlagen blivit viktigare att följa upp vad det är som händer med klienten. Det finns

krav på resultat. Uppföljning och utvärdering har blivit viktigare. Detta gör att kraven på att skriva förändrats för socionomerna. Det krävs att man har lite mer substans i arbetet för att kunna utvärdera en insats och följa om klientens utveckling går åt rätt håll.

Mot den bakgrunden är det av intresse att ta del av det resonemang Ingela Kåhl gör i sin avhandling kring förvrängning av kommunikation. Hon ger bland andra ett exempel på hur utredningar från att inledningsvis ha beskrivits som relationella till slut beskrivs som orsakade av en part, den som åtgärderna riktas mot, och hur betoningen på denna part ger en legitimering av beslutet att behandla just denna part. Hon skriver

”Journalanteckningar, liksom utredningar, är med andra ord inte problemfria, och det är kanske överhuvudtaget svårt att utveckla journal-skrivandet till ett konstruktivt redskap inom socialtjänsten.” (Kåhl s 178)

Hon relaterar vidare forskning som visat att det finns en tendens att samma sakförhållanden upprepas i olika uttalanden när olika myndigheter är inblandade. De olika bedömningarna var inte självständiga och fristående från den förhandsinformation som myndigheterna fått kring ärendena. Genom detta reproducerades och befästes uppfattningar om i detta fall familjer under arbetsprocessens gång. Det skrivna blev därigenom ett hinder som ledde till onödiga ingripanden i familjerna.

Behov av kuratorer i vården

Kuratorerna kan ha svårt att få gehör för behovet av deras insatser i vården, tycker att de ständigt behöver motivera sin existens. Inom Nordöstra sjukvårdsområdet i Stockholm gjorde forskarassistent Ulla Uddare 1997 en litteraturgenomgång kring frågan om psykologiskt och socialt stöd till patienter i primärvården. Hon ger kuratorerna fullt stöd i att de behövs och avslutar den gedigna litteraturgenomgången med en diskussion där hon bl.a. säger:

”Utifrån all vår samlade kunskap idag, framstår behovet av förändring och utveckling av svensk primärvårds samlade kompetens i sitt fulla ljus. Det torde stå klart att behovet av psykologiskt och social kompetens i primärvården inte behöver bli föremål för vidare utredning och forskning. Vi vet att så många som uppemot varannan patient söker till primärvården p.g.a. sjukdomar, problem och besvär som i första hand inte är av fysisk art.

Det som är mer intressant idag, är att försöka utröna vilka hindren egentligen är för att psykologer och kuratorer ska kunna kliva fullt ut på primärvårdsarenan och bli en självklar remissinstans i alla de patientärenden som inte behöver medicinsk vård utan en psykologs eller kurators arbetskompetens.” (Uddare, s 53)

Genomförande av intervjuerna

Intervjuerna har genomförts under tiden mars - juli 1998 (socio­nomer) och oktober 1998 - januari 1999 (chefer, politiker, klienter, studenter). De flesta intervjuer med verksamma socio­nomer, chefer och politiker har genomförts på deras respektive arbetsplats. Intervjuerna med klienter och studenter har genomförts på olika ställen som caféer, Högskoleverket, sjukhus, mm.

114 intervjuer har genomförts av sammanlagt fem intervjuare. Det stora flertalet intervjuer har dock gjorts av två personer som varit projektanställda för ändamålet. Intervjuerna tog i allmänhet ca en och en halv timme att genomföra. Samtliga intervju­personer har varit välvilligt inställda till att bli intervjuade.

Efter de första 15 intervjuerna med verksamma socio­nomer reviderades frågeformuläret så att några frågor tillkom och några togs bort. För varje intervjugrupp har funnits ett särskilt frågeformulär.

Intervjuerna har styrts av frågorna och därigenom varit relativt strukturerade. Följdfrågor har ställts i de fall då intervjuaren trott att det funnits mer att få ut inom den specifika frågan. Sträv­an har varit att ungefär samma förut­­sättningar skulle råda för alla intervjuer.

Intervjupersoner

Sammanlagt 60 verksamma socio­nomer har intervjuats. Namnen på de första 20 personer som intervjuades fick vi genom en lista från socio­nomutbildningen i Stockholm på personer som avslutade sin utbildning 1992.

Övriga 40 namn har vi fått med hjälp av akademikerförbundet SSR. De gjorde ett slumpmässigt urval ur sitt register. Förbundet skrev till dessa personer och frågade om de ville ställa upp för en intervju. De som vill delta i undersökningen sände in den bifogade anmälningsblanketten till Högskoleverket. Genom detta förfarande har den utlovade anonymiteten för dem som inte anmälde sig som villiga att delta hållits.

Intervjupersonerna inom grupperna chefer, politiker, klienter och studenter, sammanlagt 54 personer, har vi sökt på olika vägar. Spridningen mellan storstad och mindre orter samt fördelningen mellan kön har där varit ett kriterium. Studenterna är i minoritet i denna grupp då de kommer att finnas med i det fortsatta utvärderingsarbetet med socio­nomprogrammet. Samtliga studenter går sin sista termin på utbildningen.

Tabell 1: Antal intervjuade verksamma socionomer fördelade på yrken och kön.

Yrkesgrupp	kvinnor	män	summa
socialsekreterare	19	11	30
kurator	9	3	12
skolkurator	5	-	5
övriga	9	4	13
Summa	42	18	60

Tabell 2: Antal intervjuade chefer, politiker, klienter och studenter fördelade på kön.

Yrkesgrupp	kvinnor	män	summa
chefer	8	7	15
politiker	8	5	13
klienter	10	10	20
studenter	3	2	5
övriga	1		1
Summa	30	24	54

Referenser

- Björkdahl Ordell, S. 1990: *Socialarbetare. Bakgrund, utbildning och yrkesliv*. Akademisk avhandling. Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet. Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Eriksson, B. 1998: Kan tjänsteperspektivet bidra till utvecklingen av social omsorg? Ur Blomdahl Frej & Eriksson (Red). *Social omsorg och socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Forsberg, B., Lundmark, A. & Wäglund, M. 1989: Behovsanalys enligt IPF-modellen - en handledning. *Institutet för Personal- och Företagsutveckling i Uppsala, rapport 7*.
- Frank, C och Hedlund, E. 1990: Strategisk kompetensanalys - några utgångspunkter för offentlig förvaltning. *Institutet för Personal- och Företagsutveckling i Uppsala, rapport 14*.
- Hellberg, I. 1991: *Professionalisering och modernisering. En studie av nordiska akademiker i offentlig tjänst*. Arbetslivscentrum. Stockholm: Brevskolan.
- Jenner, H. 1991: Pygmalion på socialbyrån. En studie av förväntningar mellan socialarbetare och klient. *Pedagogiska institutionen Uppsala universitet. Pedagogisk forskning i Uppsala, 96*.
- Kähl, I. 1995: *Socialarbetarkären - den lindansande professionen*. Akademisk avhandling. Scandinavian Studies in the Sociology of law. Vol. IV. Lund: Bokbox Förlag.
- Rasmussen, F. 1986: Socialarbetsforskning - professionsideologi eller kapitalismkritikk. I Swedner & Walls (Red). Om praktik och teori i socialt arbete, utvecklingstendenser i de nordiska länderna. *Skrifter om Socialt arbete 1987:2. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete*.
- Tengvald, K. 1995: *Behov av resultatorienterad kunskapsutveckling i socialt arbete*. Särtryck ur Utvärdering och kvalitetssäkring i socialt arbete - Rapport från FORSA-symposiet 14-16 september 1995, Håkan Jönsson red. Meddelanden från Socialhögskolan 1995:2.
- Uddare, U. 1997: *"Psykologiskt och socialt stöd till patienter i primärvården."* Delrapport I. Nordöstra sjukvårdsområdet.